

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.2.25>

MECHANIZM ZAPOBIEGANIA NAWROTOM PRZESTĘPSTWA W RAMACH REALIZACJI PROBACJI PENITENCJARNEJ NA UKRAINIE

Nadiia Perepichka

*aspirant Wydziału Studiów Doktoranckich i Adiunktury
Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-0756-3653

e-mail: perepichkanad@gmail.com

Adnotacja. Znaczenie tego artykułu polega na tym, że przestępczość nawracająca zawsze zwraca na siebie uwagę, a mianowicie w naszych czasach na pierwszym miejscu jest zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwu przed szkodliwymi skutkami przestępczej nielegalnej działalności i zapobieganie nawrotowi przestępczości. Jest to złożony mechanizm, który wymaga jednoczesnego rozwiązania szeregu problemów w probacji penitencjarnej. Przestępczość nawracająca charakteryzuje się dość niestabilną sytuacją przestępstw, które nie są w pełni wyeliminowane w społeczeństwie i są głównym problemem. Artykuł poświęcono badaniu sposobów zapobiegania przestępczości nawracającej mających na celu naprawienie i resocjalizację skazanych oraz zmniejszenie wskaźnika przestępczości w procesie przeprowadzania probacji penitencjarnej na Ukrainie. Wyróżniono i przeanalizowano listę problematycznych kwestii, które powodują nawrót przestępstwa. W wyniku przeprowadzonych badań autor zaproponował mechanizm zapobiegania nawrotowi przestępstwa w procesie przeprowadzania probacji penitencjarnej na Ukrainie.

Słowa kluczowe: nawrót przestępstwa, zapobieganie przestępczości nawrotowej, resocjalizacja, polityka karno-wykonawcza Ukrainy, kryminologiczna (zapobiegawcza) polityka Ukrainy, organy i instytucje egzekucyjne, probacja penitencjarna.

THE MECHANISM OF CRIME RECURRENCE PREVENTION WITHIN THE FRAMEWORK OF PENITENTIARY PROBATION IN UKRAINE

Nadiya Perepichka

*Postgraduate Student at the Department of Doctoral and Postgraduate Studies
National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-0756-3653

e-mail: perepichkanad@gmail.com

Abstract. The relevance of the article is that recidivism always attracts attention, namely, in our time in the first place is to ensure the safety of society from the harmful effects of criminal illegal activities and prevent recidivism. This is a complex mechanism that requires simultaneously solving a number of problems in penitentiary probation. Recidivism is characterized by a rather unstable situation of offenses, which are not completely eliminated in society and are the main problem. The article is devoted to the study of ways to prevent recidivism aimed at correcting and resocializing convicts and reducing crime in the process of penitentiary probation in Ukraine. The list of problematic issues that cause the recurrence of the crime was identified and analyzed. As a result of the study, the author proposed a mechanism to prevent the recurrence of crime in the process of penitentiary probation in Ukraine.

Key words: recidivism, recidivism prevention, resocialization, penitentiary policy of Ukraine, criminological (preventive) policy of Ukraine, penitentiary institutions and institutions, penitentiary probation.

МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНУ В МЕЖАХ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Надія Перепічка

*аспірант відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-0756-3653

e-mail: perepichkanad@gmail.com

Анотація. Актуальність статті полягає в тому, що рецидивна злочинність завжди привертає увагу до себе, а саме в наш час на першому місці стоїть забезпечення безпеки суспільства від шкідливих наслідків кримінальної протиправної діяльності й запобігання рецидиву злочинності. Це складний механізм, який потребує одночасно вирішення низки проблем у пенітенціарній пробації. Рецидивна злочинність характеризується досить нестабільним становищем правопорушень, які до кінця не усунуті в суспільстві і є головною проблемою. Стаття присвячена вивченню шляхів запобігання рецидивній злочинності, спрямованих на виправлення й ресоціалізацію

засуджених і зниження рівня злочинності в процесі здійснення пенітенціарної пробації в Україні. Виокремлено та проаналізовано перелік проблемних питань, які спричиняють рецидив злочину. У результаті проведеного дослідження автором запропоновано механізм запобігання рецидиву злочину в процесі здійснення пенітенціарної пробації в Україні.

Ключові слова: рецидив злочину, запобігання рецидивній злочинності, ресоціалізація, кримінально-виконавча політика України, кримінологічна (профілактична) політика України, органи й установи виконання покарань, пенітенціарна пробація.

Вступ. Рецидивна злочинність завжди привертає увагу до себе, а саме в наш час на першому місці стоїть забезпечення безпеки суспільства від шкідливих наслідків кримінальної протиправної діяльності й запобігання рецидиву злочинності. Це складний механізм, який потребує одночасно вирішення низки проблем у пенітенціарній пробації. Рецидивна злочинність характеризується досить нестабільним становищем правопорушень, які до кінця не усунуті в суспільстві і є головною проблемою. З огляду на не до кінця врегульований механізм щодо запобігання рецидиву злочину, виникає потреба в детальному дослідженні та розробленні пропозицій щодо їх вирішення.

Основна частина. Науковий аналіз проблем рецидиву досліджували такі вчені: Ю.В. Баулін, Є.Ю. Бараш, В.С. Батиргарєєва, І.Г. Богатирьов, О. Богатирьова, В.В. Голіна, Т.А. Денисова, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, В.О. Навроцький, Н.А. Орловська, Д.В. Ягунов, І.С. Яковець та інші.

Метою статті є аналіз причин та умов рецидиву злочинів, особливостей здійснення пенітенціарної пробації в Україні, а також визначення механізму запобігання рецидиву злочину.

Сучасне українське суспільство по-різному сприймає ставлення до злочинців і їх виправдання. Одні бачать її необхідним елементом для запобігання рецидивним злочинам, інші ж, навпаки, уважають загрозою, що має негативний вплив на життя українського суспільства. Думка суспільства, що злочинець не може стати на шлях виправлення та свідомо хотіти цього, ставить на раніше засуджених тавро. Саме через це в подальшому після звільнення з місць позбавлення волі вони стикаються з безліччю проблем. Відбування покарання у вигляді позбавлення волі, безперечно, негативно впливає на соціальну поведінку щодо адаптації та реінтеграції засуджених після звільнення. Повертаючись до звичайного життя, такі особи стикаються з проблемами в пошуках роботи, житла, психологічного та соціально-побутового характеру, утратою соціальних зв'язків, контактів із сім'єю, складністю самим приймати рішення в складних життєвих обставинах, розпоряджатися матеріальними ресурсами. Нерідко саме ці труднощі стають фактором для повторного скоєння кримінальних правопорушень і спричиняють зростання рівня рецидивної злочинності.

Злочини негативно впливають на досягнення мети покарання, підривають авторитет кримінально-виконавчої системи. Тому й увели службу пробації, бо це один зі способів декриміналізації суспільства. Тобто має бути обґрунтоване співвідношення застосування суворих заходів покарання до злісних злочинців, що вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини, та інших заходів впливу, не пов'язаних із позбавленням волі, до менш небезпечних правопорушників. Пенітенціарні злочини вчиняються засудженими в місцях позбавлення й обмеження волі, вони є повторними, тобто рецидивними, становлячи тим самим підвищену громадську безпеку (Телефанко, 2019: 124).

Відсутність психологічної та психіатричної реабілітаційної допомоги з боку держави зумовлює звільнення з місць позбавлення волі людей з психічними розладами, які через брак закладів становлять загрозу скоєння рецидиву.

З метою мінімізації названих ризиків в Україні з 2015 року запроваджено пенітенціарну пробацію, що, відповідно до ст. 11 Закону України «Про пробацію», полягає в підготовці осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового й побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання. Для вирішення окреслених питань і визначення механізму взаємодії в процесі виконання завдань пенітенціарної пробації Міністерством юстиції України спільно з Міністерством соціальної політики України, Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством внутрішніх справ України підписано спільний Наказ «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 03.04.2018 № 974/5/467/609/280. Зазначений нормативний акт дає можливість консолідації дій усіх зацікавлених державних органів у наданні допомоги особам, які звільняються з місць позбавлення волі.

Не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку покарання засудженого під час підготовки засудженого до звільнення адміністрацією установи виконання покарань здійснюється моніторинг проблемних питань засуджених, які готуються до звільнення, і їхніх можливих потреб після звільнення. Залежно від отриманої інформації про потреби засудженого, з'ясувавши його наміри та прийнявши відповідну заяву, адміністрація установи виконання покарань надсилає до органу пробації відповідні повідомлення-запити.

Отримавши таке повідомлення-запит, персонал органу пробації вживає заходів щодо його відпрацювання в безпосередній взаємодії з органами місцевого самоврядування, суб'єктами соціального патронажу за обраним засудженим місцем проживання і сприяє засудженим, які готуються до звільнення, у визначенні намірів щодо місця проживання після звільнення; працевлаштуванні працездатних осіб працездатного віку; влаштуванні до спеціалізованої установи для звільнених осіб, іншої установи (закладу) соціальної підтримки (догляду), закладу для бездомних осіб, закладів соціального обслуговування; наданні соціальних

послуг; госпіталізації до закладів охорони здоров'я; вирішенні інших проблемних питань. Про результати проведеної роботи уповноважений орган з питань пробації сповіщає установу виконання покарань.

Отже, пенітенціарна пробація відіграє важливу роль у сприянні соціальній адаптації та інтеграції в суспільство звільнених громадян, що є провідним чинником зниження рівня злочинності (Пенітенціарна пробація – перспективний підхід у сфері профілактики вчинення повторних злочинів, 2018).

Споконвіку рецидив становив близько третини, інакше кажучи, злочин вчиняв не кожний десятий, а кожний третій зі звільнених (Пробація України. Пенітенціарна пробація, 2017).

Судова практика свідчить, що в більшості випадків до рецидивістів застосовуються покарання у вигляді обмеження волі та позбавлення волі на певний строк. За деякими даними, рецидивіст сприяє переходу на злочинний шлях у середньому 3–8 чоловік, особливо серед неповнолітніх (Навроцький, 2016).

До того ж рецидивісти є активними носіями й розповсюджувачами традицій злочинного середовища та основним джерелом формування організованих злочинних угруповань. Наявність в особі незнятої або непогашеної судимості є сьогодні спільним моментом практично всіх міркувань про рецидив злочинів. Одні вчені обґрунтовують необхідність судимості, інші виступають проти збереження інституту судимості, бо особа вже була покарана (Степанюк, 2008: 233).

Проактивну діяльність держави доповнює церква, яка надає стимули спонукати рецидивістів до незлочинної (етичної) поведінки в суспільстві. Видається, щоб досягти успіху, необхідно поєднувати три дієві методи протидії рецидивній злочинності: 1) державну пропаганду про значні вигоди для злочинців-рецидивістів, якщо вони будуть дотримуватися правослужняної поведінки в суспільстві; 2) стимулювання злочинців у випадку правослужняної поведінки (надання допомоги в побутовому і трудовому влаштуванні); 3) репресивні методи (невідворотність покарання), які будуть застосовані до тих, хто продовжить учиняти кримінальні правопорушення. Ідеї гуманізації покарань не зовсім сприймаються громадською думкою. У суспільство проникла кримінальна культура, а необхідно виховувати антикримінальну. Перші два пункти дієвіші в перспективі для протидії рецидиву злочинів. Тільки, якщо застосовувати всі три пункти в комплексі, третій пункт буде дієвий. І якщо не буде двох перших, то, незважаючи на певні успіхи наших правоохоронних органів, автор переконаний, що рівень рецидивної злочинності знову буде високий (Досаєв, 2015: 101).

У юридичній літературі вказується, що рецидивна злочинність зумовлюється загальними причинами й умовами, які породжують злочинність і сприяють їй, і специфічними причинами й умовами, пов'язаними з обставинами вчинення першого злочину, процесом виконання покарання, умовами пенітенціарного періоду, які впливають на вчинення саме повторних злочинів. Причини й умови рецидивної злочинності – це комплекс взаємодіючих детермінант, пов'язаних із несприятливим зовнішнім середовищем та особою злочинця, які зумовлюють продовження злочинної діяльності. Отже, специфічні причини й умови (детермінанти) рецидивної злочинності можна поділити на три групи: детермінанти, пов'язані з першою судимістю, першим учиненням злочину особою; детермінанти, обумовлені процесом відбуття покарання, особливо покарання у вигляді позбавлення волі; детермінанти, які впливають на пенітенціарну адаптацію. Суттєве значення для рецидиву злочинів має факт продовження перебування особи в криміногенному середовищі або повернення її в нього після відбуття покарання чи умовно-дострокового звільнення. Поновлення старих зв'язків, криміногенне оточення, спілкування з особами з недалеком кримінальним минулим, кримінальна субкультура, установлення нових, таких, що провокують на злочин, контактів та інше сприяє створенню злочинних угруповань і вчиненню ще більш тяжких злочинів. За вибірковими даними близько 70% тих, хто раніше відбув покарання, знову потрапляють у те саме соціальне оточення, яке раніше негативно вплинуло на них. До речі, вони й самі шукають і знаходять таке спілкування (Досаєв, 2015: 101).

Недостатня ефективність покарання залежить від помилок у практиці його застосування, що також призводить до пенітенціарної рецидивної злочинності. Для успішної реалізації мети покарання не лише в законодавстві, а й у судовій практиці має забезпечуватися розумне співвідношення видів покарань, їх мінімального та максимального строків (щоб не було великого розриву, а десь по середині), змісту в них елементів кари та виправлення. Лібералістичні ідеї прощення, примирення для рецидивістів у нашому суспільстві неприйнятні. Діяльність установ виконання покарань повинна бути спрямована передусім на досягнення мети виправлення та ресоціалізації засуджених, що значною мірою впливає й на стан пенітенціарної злочинності, викорінення в засуджених негативних поглядів і звичок. У свою чергу, це вимагає від персоналу установ виконання покарань високого рівня професіоналізму, наполегливості й толерантності. Кримінально-виконавча система України повинна мати на меті не тільки виконання покарань, а й каяття щодо вчиненого особою злочину. Зазначені цінності мають бути в процесі будь-якого покарання, а також пробації (покарань не пов'язаних із позбавленням волі) і в період пенітенціарного впливу вже на звільнену від покарання особу. З багатьох досліджень пенітенціарного рецидиву умовно-достроково звільнених від подальшого відбування покарання впливають тенденції, що раніше повертаються до злочинної діяльності особи, які мають більший кримінальний досвід і сформовані асоціальні установки (Крижна, 2016: 28).

Також варто звернути увагу на те, що є створення незаконних перепон для осіб, звільнених від відбування покарання, у прийнятті на роботу, неформальні обмеження спілкування, у побуті тощо.

Відповідно до Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, схвалених Організацією Об'єднаних Націй, громадськість не тільки допомагає звільненим в'язням знаходити своє місце в суспільстві, а й піклується про те, щоб такі в'язні отримували необхідні документи і свідоцтва, знаходили придатне житло й роботу, мали придатний і достатній для цього клімату та пори року одяг, володіли засобами,

достатніми для переїзду на місце призначення й для життя протягом періоду, що настає після звільнення. Згідно з Європейськими пенітенціарними (в'язничними) правилами, громадськість повинна постійно бути проінформованою щодо кримінально-виконавчої системи та роботи, виконуваної персоналом кримінально-виконавчих установ, аби сприяти кращому розумінню між указаними установами та суспільством. Кримінально-виконавче керівництво має залучати громадян добровільно працювати в установах виконання покарань (Кравчук, 2011: 113).

В основу виправлення осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, в Україні можна покласти також рівень освіти, оскільки в багатьох випадках рецидивні злочини вчиняються особами, які взагалі не мають освіти або мають середньотехнічну освіту на рівні професійно-технічних закладів. Окрім того, ця проблема зумовлена недостатнім фінансуванням з боку держави, відсутністю можливості здобувати освіту в місцях позбавлення волі. Розглядаючи механізм запобігання злочинності в місцях позбавлення волі, варто зазначити, що він здійснюється шляхом проведення як загальних, так й індивідуальних заходів. Загальні заходи охоплюють коло актуальних питань, пов'язаних із виявленням та усуненням причин та умов, що сприяють рецидиву злочинів і порушенню режиму в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, а також учиненню злочинів з боку осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Заходи такого рівня є досить різноманітними та численними, мають специфічний характер, зумовлений контингентом засуджених, видом покарання, типом кримінально-виконавчої установи, місцем відбування чи виконання покарання (Лукашевич, 2014: 32).

Органи й установи виконання покарань можуть застосовувати такі спеціальні заходи кримінологічної профілактики, відвернення і припинення злочинів: здійснення постійного оперативного контролю за засудженими, проведення комплексних профілактичних операцій у місцях позбавлення волі; протидія професіоналізації й консолідації злочинців у зоні; удосконалення пенітенціарної практики, контролю; використання спеціальних заходів щодо переорієнтації антигромадської настанови особи; боротьбу з проявами кримінальної субкультури в місцях позбавлення волі; відвернення й припинення рецидиву злочинів; допомогу громадських, релігійних організацій у роботі із засудженими тощо. Індивідуальне запобігання – це діяльність адміністрації установ виконання покарань, спрямована на виявлення засуджених, від яких можна чекати на вчинення злочинів, і застосування до них відповідних заходів запобіжного впливу. Запобігання рецидиву злочинів при виконанні покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, передбачає створення обстановки, яка виключала б можливість учинення нового злочину, порушення трудової дисципліни й правил поведінки, проживання та ресстрації; профілактичний облік криміногенних осіб; надання допомоги засудженим тощо (Голіна, 2011: 101).

Рецидивна злочинність є одним із найнебезпечніших видів злочинності. Кількість осіб, у діях яких міститься рецидив злочинів, зростає, і це призводить до того, що рецидив є однією з головних проблем кримінальної політики. Повторні злочини, що вчиняються особами, які вже притягувалися до кримінальної відповідальності, характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, оскільки такі особи більш ретельно готуються до вчинення повторного злочину, ніж особи, які йдуть на злочин вперше. Тому необхідним є комплексне дослідження цього негативного феномену (Голіна, 2011: 101).

Проте необхідно розглянути детермінанти (причини й умови) злочинності, оскільки саме вони сприяють розвитку досліджуваного явища та зумовлюють його. Детально питання детермінації рецидивної злочинності розглядав Володимир Васильович Голіна. У працях учений визначає, що причини й умови рецидивної злочинності являють собою комплекс взаємозалежних детермінант, пов'язаних із несприятливим зовнішнім середовищем та особою злочинця, які обумовлюють продовження злочинної діяльності. Варто навести визначення поняття «детермінанта». Глумачний словник української мови визначає детермінанту як причину, що визначає виникнення явища, визначальну ознаку якогось об'єкта (Таволжанський, Дейнека, 2016: 190).

До першої групи детермінант відносять соціально-економічні обставини в країні, безробіття, зuboжіння, суспільну байдужість до долі конкретної людини, особливості сімейного виховання, криміногенний вплив найближчого оточення (алкоголізм, наркотизація, аморалізм), вплив засобів масової інформації, групової моралі та необхідність слідувати їй. Взаємозв'язок вищевказаних явищ є безпосередньою причиною будь-якого навмисного злочину й більшості необережних, у тому числі й рецидивних. Звідси робимо висновок, що детермінація повторного злочину відбувається на підставі взаємодії об'єктивних і суб'єктивних явищ, відсутності реального механізму ресоціалізації особи, яка звільняється з місць позбавлення волі. Тобто, звільняючись, особа не має можливості працевлаштуватися або ж вважає, що на робочому місці встановлюються високі вимоги до дисципліни праці, освіти, якості роботи. Також вона залучається до праці після звільнення з місць покарання, застосування «відволікаючих» від злочинного способу життя соціальних програм, розширення й інтенсифікації діяльності служб допомоги умовно засудженим, упровадження різного роду державних проектів, спрямованих на утримання колишніх в'язнів від учинення нових злочинів (Навроцький та ін., 2012: 455).

Коливання кількісних показників рецидивної злочинності за вказаний період, за твердженням А.М. Бабенка, тісно пов'язані з коливаннями в соціально-економічних процесах.

Найбільш поширеними формами проведення дозвілля серед рецидивістів є прагнення до пияцтва (82,8%); схильність до пустого марнування часу (67,4%), яка виявилася більш поширеною серед тих, хто перебував під адміністративним наглядом; тяжіння до спілкування та проведення вільного часу з особами

з антигромадською поведінкою; тяжіння до наживи та здирництва (Закалюк, 2007: 533–534). Для практики запобігання рецидивним злочинам може виявитися корисною інформація й про те, що, за даними кримінологічних досліджень, для поведінки рецидивістів є характерним тяжіння до частоті зміни місця роботи та проживання; постійне вдосконалення прийомів і способів учинення злочинів; ретельна підготовка злочину, приховування слідів і предметів, отриманих злочинним шляхом; сповідування колективізму у вигляді «кругової поруки»; прояву відкритої неповаги до законотворчих людей; некритичне ставлення до себе та своїх вчинків; неадекватне співвідношення потреб і способів їх задоволення; переважання матеріальних цінностей над духовними; підвищена збуджуваність; слабкий самоконтроль; залежність поведінки від ситуації; стійка антисуспільна спрямованість (Кулик, 2013: 100). Рецидивісти швидко адаптуються до умов злочинного середовища. Вони, як правило, не бажають виходити з нього практично все життя, фактично добровільно залишаючись вигнанцями із системи координат законотворчого способу життя (Батиргарєєва, 2009: 433). Своє призначення в суспільстві раніше судимі особи визначають тим місцем, яке вони посідають у злочинній ієрархії (Батиргарєєва, 2009: 213).

При звільненні особи з місць позбавлення волі гострим постає питання необхідності забезпеченні таких осіб житлом, оскільки, як свідчить практика, значна кількість осіб, яка вчиняє повторні злочини, не має місця постійного проживання.

Окреслена проблема постає внаслідок невибудованого механізму та відсутності програми забезпечення житлом таких осіб. Одним зі способів вирішення цієї проблеми може бути надання спеціальних гуртожитків для проживання на постійній основі.

Недоліком, який потребує вирішення, для осіб, які відбули покарання, є недостатня кількість центрів реабілітації хоча б на мінімальному рівні для осіб із захворюваннями на ВІЛ/СНІД, туберкульоз та інші хронічні хвороби.

На нашу думку, рецидиву злочинності більшу увагу приділяють на первинному і вторинному рівнях, а саме це профілактика вчинення злочину. Проте вирішальне значення має усунення цих недоліків.

Реабілітація рецидивістів в Україні повинна бути налагоджена на всіх рівнях суспільного життя й фіксуватися окремим розділом у комплексних програмах із протидії рецидиву. В основу відповідних програм можна покласти залучення населення районів. Для профілактики рецидиву злочинів можуть бути створені спеціальні громадські організації, які працюватимуть на різних рівнях при місцевих радах чи територіальних громадах і тісно співпрацюватимуть із органами пробації регіону та поліцією. Держава, у тому й числі суспільство, передусім зацікавлені в успішній ресоціалізації засуджених, а врегульований механізм гарантує безпеку суспільства. Байдушність суспільства, яке зачиняє всі двері в сприянні до покращення й гарантії в житті осіб, які звільнені, створює перепону на шляху до їхнього виправлення.

На нашу думку, відсутність механізму запобігання рецидивним злочинам є проблемою. Між працівником пробації й особою, яка відбула покарання, повинен укладатися договір про сприянні в працевлаштуванні.

Необхідне створення рад із запобігання рецидивним злочинам, до яких мають входити працівники кримінально-виконавчої установи, працівники органу пробації, поліції, також мери міст, відповідні спеціалісти за необхідності (психологи, лікарі тощо) та представники бізнесових структур.

Наприклад, одним із запобігання рецидиву злочину, у тому числі пенітенціарного рецидиву, є залучення ув'язнених до систематичної праці, а також проведення освітніх заходів. До таких освітніх заходів можна віднести різного роду лекційні заняття, в основу яких буде покладено підвищення правової культури та правосвідомості в'язнів.

Висновки. Отже, як бачимо з вищевикладеного, причини рецидиву злочинів проявляються внаслідок відсутності механізму запобігання їм. Повертаючись із місць позбавлення волі до звичайного життя, такі особи стикаються з низкою проблем, основними з яких є труднощі в пошуку роботи, житла; проблеми психологічного та соціально побутового характеру, утрата соціальних зв'язків, контактів із сім'єю; складність самим приймати рішення в складних життєвих обставинах, розпоряджатися матеріальними ресурсами. Недостатнє фінансове забезпечення з боку держави призводить до підвищення рівня рецидивності.

Орган пробації повинен здійснювати не тільки функції контролю за особами, які звільнені з місць позбавлення волі, а й сприяти в наданні допомоги для усунення факторів зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Батиргарєєва В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми : монографія. Харків : Право, 2009. 576 с.
2. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
3. Досаєв Г.С. Перспективи совершенствования норм о рецидиве преступлений. *Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*. 2015. № 3. С. 99–106.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
5. Кравчук П.П. Деякі питання рецидиву умовно-достроково звільнених. *Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., 4 трав. 2011 р. Київ, 2011. С. 112–114.
6. Крижна В.В. Рецидивна злочинність в Україні та шляхи її подолання. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та їх вирішення* : матеріали наук.-практ. конф. 2016. Київ, 2016. С. 27–30.

7. Кулик О.Г. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини в Україні: сучасні тенденції. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 98–102.
8. Лукашевич С.Ю. Правові засади участі громадськості у протидії рецидивній злочинності. *Журнал східноєвропейського права*. 2014. № 4. С. 27–33.
9. Навроцький В.О., Смельянов В.П., Фесенко Є.В. Кримінологія (Особлива частина). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. 703 с.
10. Навроцький В.О. Інтерпретація злочинності вустами теперішніх очільників органів кримінальної юстиції України. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 грудня 2016 р.). Харків : Право, 2016. 236 с.
11. Пенітенціарна пробація – перспективний підхід в сфері профілактики вчинення повторних злочинів, 2018. URL: <https://www.probation.gov.ua/?p=97#:~:text=Отже%2C%20пенітенціарна%20пробація%20–%20це%20участь,за%20обраним%20ними%20місцем%20проживання.>
12. Пробація України. Пенітенціарна пробація. 2017. URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=136.
13. Степанюк А.Х. Кримінально-виконавче право України : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с.
14. Таволжанський О.В., Дейнека В.С. Кримінологічний аспекти рецидив злочинності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2016. Вип. 77. С. 187–191.
15. Телефанко Б.М. Пенітенціарний і пост пенітенціарний рецидив. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Том XXIV. С. 120–125.

References:

1. Batyhareieva V.S. (2009). Retsydyvna zlochynnist v Ukraini: sotsialnopravovi ta kryminolohichni problemy: monohrafiia. Kharkiv: Pravo. 576 p. [in Ukrainian].
2. Holina V.V. (2011). Zapobihannia zlochynnosti (teoriia i praktyka): navch. posib. Kh.: Nats. yuryd. akad. Ukrainy. 120 p. [in Ukrainian].
3. Dosaev G.S. (2015). Perspektivy sovershenstvovaniia norm o retcive prestuplenii. *Nauka i obrazovanie: khoziaistvo i ekonomika; predprinimatelstvo; pravo i upravlenie*. № 3. pp. 99–106. [in Russian].
4. Zakaliuk A.P. (2007). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka: u 3 kn. Kyiv: Vyd. Dim «In Yure». Kn. 2: Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia vchynenniu okremykh vydiv zlochyniv. 712 p. [in Ukrainian].
5. Kravchuk P.P. (2011). Deiaki pytannia retsydyvu umovno-dostrokovu zvilnennykh. *Teoretychni ta praktychni problemy udoskonalennia diialnosti kryminalno-vykonavchoi systemy Ukrainy*: mater. Vseukr. naukovoprakt. konf. (4 trav. 2011 r.). Kyiv. pp. 112–114 [in Ukrainian].
6. Kryzhna V.V. (2016). Retsydyvna zlochynnist v Ukraini ta shliakhy yii podolannia. *Kryminolohichna teoriia i praktyka: dosvid, problemy sohodennia ta yikh vyrishennia*: materialy nauk.-prakt. konf. pp. 27–30 [in Ukrainian].
7. Kulyk O.H. (2013). Kryminolohichna kharakterystyka osib, yaki vchynyly zlochyny v Ukraini: suchasni tendentsii. *Yurydychna Ukraina*. № 7. pp. 98–102 [in Ukrainian].
8. Lukashevych S.Iu. (2014). Pravovi zasady uchasti hromadskosti u protyidii retsydyvnoi zlochynnosti. *Zhurnal skhidnoevropeiskoho prava*. № 4. pp. 27–33 [in Ukrainian].
9. Navrotskyi V.O., Yemelianov V.P., Fesenko Ye.V. (2012). Kryminolohiia (Osoblyva chastyna). Zaporizhzhia : Klasychnyi pryvatnyi universytet. 703 p. [in Ukrainian].
10. Navrotskyi V.O. (2016). Interpretatsiia zlochynnosti vustamy teperishnikh ochilnykiv orhaniv kryminalnoi yustytzii Ukrainy. *Suchasna kryminolohiia: dosiahnennia, problemy perspektvy* : materialy Mizhnar. nauk. konf., prysviach. 50-richchiu kaf. kryminolohii ta kryminalno-vykonavchoho prava (Kharkiv, 9 hrudnia 2016 r.). Kharkiv : Pravo. 236 p. [in Ukrainian].
11. Penitentsiarna probatsiia – perspektyvnyi pidkhid v sferi profilaktyky vchynennia povtornykh zlochyniv, 2018. Ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://www.probation.gov.ua/?p=97#:~:text=Отже%2C%20пенітенціарна%20пробація%20–%20це%20участь,за%20обраним%20ними%20місцем%20проживання.> [in Ukrainian].
12. Probatsiia Ukrainy «Penitentsiarna probatsiia», 2017. Ofitsiinyi veb-sait. [sait]: URL:https://www.probation.gov.ua/?page_id=136. [in Ukrainian].
13. Stepaniuk A.Kh. (2008). Kryminalno-vykonavche pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Yurinkom Inter. 624 p. [in Ukrainian].
14. Tavolzhanskyi O.V., Deineka V.S. (2016). Kryminolohichni aspekty retsydyv zlochynnosti. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. Vyp. 77. pp. 187–191 [in Ukrainian].
15. Telefanko B.M. (2019). Penitentsiarnyi i post penitentsiarnyi retsydyv. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*. Tom XXIV. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». pp. 120–125 [in Ukrainian].